

Olosz Katalin

Viski Károly balladagyűjtései a huszadik század elején

A magyar tudománytörténet mint érdekességet tartja számon, hogy az anyagi kultúra második nagy kutatási korszakának kiemelkedő egyéniségei, *A magyarság néprajzának* megalkotói – Bátky Zsigmond, Györffy István és Viski Károly – közül egyik sem etnográfusként kezdte tudományos pályáját. Más-más szakterületen indultak el, de viszonylag hamar megtalálták az utat, s fordultak a népi kultúra anyagi-tárgyi világának vizsgálata felé. Tudományos tevékenységükben közös az is, hogy elismert néprajztudósként is megőriztek valamit indulásuk szakterületének szemléletéből, gondolatvilágából, kutatási módszereiből, hasznosítva azt néprajzi munkásságuk során. Mint ahogy az is közös pályájukban, hogy más-más tájról érkezve, mindhárman megőrizték tudományos munkásságukban, felfogásukban származási környezetük jegyeit.

Bátky Zsigmond (1874–1939) Komárom megye kismemesi környezetéből érkezett, Lóczy Lajos tanítványaként földrajzot tanult, s „ilyen irányú érdeklődését nemcsak élete végéig megőrizte, hanem alaptudományát rendszeresen művelve sokat tett a magyar emberföldrajz kialakítása érdekében” (Balassa 1974: 188). Etnográfussá Nemzeti Múzeum-beli főnöke, Jankó János közvetlen hatására vált, mint ahogy Jankótól vette át a magyar lakóház kutatásának témáját éppen úgy, mint a néprajzi múzeológiai kézikönyv megvalósításának gondolatát.

Györffy István (1884–1939), a Nagykunság szülőtte, földrajzi és történelmi stúdiumokat folytatott. Tudományos tevékenysége a kun ősök nyomozásával kezdődött, s ennek során jutott el a kunok „nagy múltat sejtető hagyományaihoz” (Balassa 1974: 188). A magyar etnográfusok közül elsőként ismerte fel a történelmi módszer és szemlélet jelentőségét: úttörője volt a levéltári forrásokon alapuló néprajzi kutatásoknak, nemkülönben a történelmi szempontokat érvényesítő rendszerezési gyakorlatnak (Fillep 1979). Néprajzi indíttatását kolozsvári egyetemi éveitől számíthatjuk:

nagy hatással voltak rá Herrmann Antalnak, a néprajz első egyetemi magántanárának előadásai.

Az etnográfus triász harmadik tagja, Viski Károly (1882–1945) Erdélyt képviselte. Hármuk közül ő került leghamarabb kontaktusba a népi kultúrával, ugyanakkor ő volt az, aki viszonylag későn fordult a tárgyi néprajz felé. Filológusi alapképzettségét – latin–magyar szakos tanári diplomáját – a kolozsvári egyetemen szerezte, ahol – Györffy Istvánhoz hasonlóan – rá is hatással voltak Herrmann Antal néprajzi előadásai. A tudományos pályán azonban nyelvészként indult. Szabó T. Attila szavait idézve: „Nem lehet végigfutni Viski Károly tudományos irodalmi munkásságának két jegyzékét anélkül, hogy meg ne lepődnénk az induló fiatal kutató – látszólag – kizárólagos nyelvtudományi-filológiai érdeklődésének irodalmi megnyilvánulásain. A kezdeti tudományos munkásság első fél évtizedében, az 1905–1910, sőt még az 1917–1918 közé eső időszakaszban is e munkásságnak szinte teljes egészében a nyelvtudomány, illetőleg a filológia körébe tartozó könyveszeti adalékai inkább a nyelv, mintsem a népi élet vizsgálatára készülődő-elköteleződő kutatót sejtetnek velünk. S bár e munkásságban hamarosan egyre határozottabban a népi művelődés iránti érdeklődés uralkodik el, később is a közlemények egész sora állandóan éber nyelvtudományi – filológiai – művelődéstörténeti érdeklődésről tanúskodik.” (Szabó T. 1974: 158). A nyelvtudományi–filológiai elkötelezettség Viski életművében a nyelvtörténet iránti érdeklődéssel kezdődött, de hamarosan a nyelvjárásokat illetően mutatkozott a legerősebbnek. Nyelvészeti munkásságának – amint Szabó T. Attila értékeli – „kétségtelenül legkiemelkedőbb termékeit [...] nyelvjárásleíró dolgozatai között kell keresnünk. Közülük is méltatásra első helyet érdemel tudományos-irodalmi munkásságának második évében, 1906-ban szülővárosa nyelvéről közzétett, e nemben legterjedelmesebb dolgozata” (Szabó T. 1974: 161), *A tordai nyelvjárás* (Viski 1906). A három nagy egységből – bevezetésből, a nyelvjárást ismertető részből és adattárból – álló dolgozat nyelvtudományi jelentőségén túl egyben Viski Károlynak a népi élet jelenségei felé fordulását is dokumentálja. A hatvannégy oldalra terjedő dolgozatnak csaknem felét kitevő, közmondásokat, szólásokat, szóláshasonlatokat meg tájszókat magába foglaló adattári rész „a maga gazdagságában arról tanúskodik – állapítja meg Szabó T. Attila –, hogy Viski a nyelvjárási valóság összefoglaló bemutatása mellett fontosnak tartotta a leírás-hitelesítő szó- és szólásanyag egybegyűjtését, illetőleg közzétételét is” (Szabó T. 1974: 161).

Egy évtizeddel később Viski hasonlóan járt el másik nyelvjárás-leíró dolgozatában is: Arany János városának dialektusáról készített, a *Magyar Nyelvőr*-ben közzétett cikksorozatában a nyelvjárás sajátosságokat bemutató részeken túl három külön közlemény foglalta magába a Viski-gyűjtötte kiolvasók, köszöntők, gúnyolódók, játékversek, rigmusok, találos mesék, szólások és közmondások gazdag anyagát (Viski 1914).

A két dialektológiai szakmunka ismeretében magától kínálkozik a következtetés, hogy Viski Károly figyelme csupán a népköltészet apró műfajaira terjedt ki, azokra a népi szövegekre, amelyekben könnyűszerrel megragadhatók az élő nyelv jelenségei, mindenek előtt a hangtani és szókincsbeli sajátosságok. Viski Károly kéziratot hagyatéka viszont arra figyelmeztet, hogy a fiatal nyelvbúvár sokkal tágabb műfaji keretek között kereste a népnyelv sajátosságait bemutató szöveganyagot. Fennmaradt több gyűjtőfüzete, melyekben az apró folklórműfajokon túl tekintélyes mennyiségű népdal, tizenötöt meghaladó népballada és epikus ének, valamint egy betlehemes játék szövege is megtalálható. S hogy valóban demonstrációs anyagnak szánta ezeket a szövegeket, arról egy hamarosan idézendő levele tanúskodik.

A budapesti Néprajzi Múzeum Etnológiai Archívumában¹ őrzött gyűjtőfüzetek² bizonyossága szerint Viski Károly még egyetemi hallgató korában kezdte gyűjteni az anyagot szülővárosa nyelvjárását bemutató munkájához. 1902–1903-ból ismerjük első balladalejegyzéseit, melyeket tordai vagy környékbeli falvak Tordán szolgáló énekeseitől gyűjtött. Az említett két év alatt tizenkét ballada- és balladatöredék szövegét jegyezte le Tordán, többnyire új stílusú baleset- és büntényballadákat³, de találunk közöttük régi stílusú klasszikus balladát is⁴ (*A halálraitélt húga, A halálra táncoltatott leány, Háromszoros magzatgyilkos, A megesett leány* – egy teljes és egy töredékes változat), illetve olyan ponyvaballadát⁵ (*Vadász és leánya*), melynek 20. század eleji – legkorábbi – erdélyi előfordulását Vikár Bélával csaknem egy időben (egy év eltéréssel) Viski Károly 1903-as tordai gyűjtése dokumentálja.

¹ A korábbi Ethnológiai Adattár jelenlegi hivatalos megnevezése: a Néprajzi Múzeum Etnológiai Archívuma, Budapest.

² Lásd EA 10228, EA 10226, EA 10223, EA 10224, EA 270. – A dőlt betűvel kiemelt tételek tartalmazzak népballadát is.

³ Német János története, Elégett a cserébeli határ, Gyula Bandi (2 változatban), Szócs Mária, A tordai kórház előtt homokos

⁴ Fehér László, Tollas Erzsébet, Szabó Vilma, Verje meg az isten...

⁵ Jó reggelt te szép kis lány

A szám szerint szerénynek mondható gyűjtemény jelentőségét minde- nek előtt abban jelölhetjük meg, hogy Viski Károlyban a megbízható, szö- veghitelességre törekvő gyűjtőt tisztelhetjük. A gyűjtés finalitásának meg- felelően Viski nemcsak arra figyelt, hogy szó szerint, pontosan rögzítse a balladaszövegeket, hanem arra is, hogy a nyelvjáráskutatásban használt diakritikus mellékjelek segítségével a kiejtésbeli sajátosságokat is ponto- san tükrözze a leírt szöveg. Kriza János, Kálmány Lajos nyelvjárásra figye- lő lejegyzései után Viski Károly próbálta meg harmadjára a hangzó szö- vegnek írásban rögzített hiteles képét visszaadni. Igyekezete azonban hi- ábavalónak bizonyult: tordai nyelvjárást bemutató munkájának adattárá- ban egyetlen ballada sem jutott nyilvánosságra.

Ezt a kihagyást próbálta 1908-ban jóvátenni az akkor már a székely- udvarhelyi református kollégiumban tanító Viski Károly: a Tordán gyűj- tött népköltészeti darabokat két részletben beküldte közlésre. Feltehetően az *Ethnographiá*ba szánta közleményeit, mert kéziratai Sebestyén Gyula hagyatékából kerültek mai lelőhelyükre, az Etnológiai Archívumba. Az első részt 1908. április 7-én postázta a következő levél kíséretében: „Tisz- telt szerkesztő Úr! Még 1902–904 folyamán néhány értékesebb népköl- tési terméket jegyeztem föl Tordán. A tordai nyelvjárás c. tanulmányom függelékeül szántam, de ott ki nem adhattam. Azért is tartogattam, hogy dallamaikat is följegyezve, ezekkel együtt közölhessem. Minthogy azon- ban egy-két kedden nem fordulok meg Tordán, úgy gondoltam, jobb lesz közreadni úgy, amint vannak, mint tán soha-meddig várni a dallamok- ra. Első közleményül a betlehemi verset küldöm; mintegy nyolc balladám van még a fiókomban, köztük tudtommal közöletlen is, s néhány hasz- nálhatónak látszó lírai is. – Közelebbről ezeket is beküldöm. Tisztelettel Dr. Viski Károly ref. koll. Tanár.” (Viski 1908) A levél társaságában ma is megtalálható a jelzett betlehemes játék, melyet Birs József húsz éves le- gény diktált le Tordán, 1903-ban. Ez azt jelenti, hogy a küldemény cím- zettje, a „tisztelt szerkesztő úr” valami oknál fogva nem küldte nyomdába Viski Károly munkáját, s az örökre kéziratban maradt volna, ha évtizedek múlva maga Viski Károly nem gondoskodik betlehemes játékának nyil- vánosságra hozásáról: *A magyarság néprajzának* harmadik kötetében, *a Drámai hagyományok* fejezetben – melyet maga Viski Károly jegyez – közölte a teljes leírást és szöveget (Viski é. n. [1935] 335–338).

Korántsem jutott osztályrészül ilyen szerencsés végkimenetel a Tor- dán gyűjtött balladáknak és daloknak, melyeket Viski Károly feltehetően

ugyancsak 1908 folyamán küldött Budapestre. A keltezetlen, kísérő levelet nélkülöző kézirat – hasonlóan a betlehemes játékéhoz – Sebestyén Gyula hagyatéki anyagából került az Etnológiai Archívumba (Viski K. é. n. [1908]). A gondosan letisztázott kilenc ballada és tizenegy népdalszöveg, valamint a hozzájuk fűzött jegyzetanyag Viski Károly életében nem jelent meg, halála után is csaknem fél évszázadnak kellett eltelnie, míg végre Keszeg Vilmos Aranyosszék népköltészetét bemutató monográfiájában a kilenc balladából nyolc nyomdafestéket látott (Keszeg 2004 I: 3. sz. (240–242), 4. sz. (242–243), 7. sz. (244–245), 8. sz. (245), 14. sz. (249–250), 27. sz. (259–260), 32. sz. (262–263), 33. sz. (263)).

Keszeg Vilmos betűhű másolatban tette közzé az említett balladákat, a másolatot azonban arról a kézitratról készítette, melyet Viski Károly közlésre szánt. Az pedig filológiai változatnak tekinthető a helyszíni lejegyzéseket tartalmazó gyűjtőfüzetek balladaanyagához viszonyítva. Vagyis: hangjelölés tekintetében a két szövegállomány különbözik egymástól. A nyelvjárási példaszövegeket gyűjtő Viski Károly aprólékos gondnal igyekezett minden hangtani, ejtésbeli jelenséget rögzíteni gyűjtőfüzetében, a népköltészeti szövegek publikálására készülő székelyudvarhelyi tanár viszont már csak minimális diakritikus mellékjelet használ, szemmel láthatóan arra törekszik, hogy lehetőleg az ábécé betűivel oldja meg a hangjelölés problémáit. Letisztázott szövegei jól tükrözik a nyelvész és a folklorgyűjtő egymásnak feszülését: eleinte úgy gondolta, hogy a hosszú magánhangzók egy részét ugyanúgy a betű fölé húzott vízszintes vonalkával jelöli, mint az *l, j* vagy *r* hangok előtt megnyúlt rövid magánhangzókat. Így is tisztázta le a balladákat. Időközben azonban rájöhett, hogy túlságosan megterheli a szövegeket a szokatlan hangjelöléssel, s átjavította a balladákat, az említett mellékjelt szigorúan csak a rövid magánhangzók bizonyos helyzetekben való megnyúlására használva.⁶

Nyelvészeti és folklorisztikai szempontok szimbiózisát figyelhetjük meg a balladákhöz fűzött jegyzetekben is. Az egyik bűntényballadáról (*Szócs Mária*) megjegyzi, hogy az tulajdonképpen nem tordai darab, mert énekese a

⁶ A balladaszövegeknek van még egy harmadik másolata is, melyet ugyancsak Viski Károly készített, s amely saját gyűjtései mellett két Hosszúfaluban, Viski Jenő által 1904-ben gyűjtött balladát is tartalmaz. Az írógéppel rögzített szövegekbe kézzel jelölte be a magánhangzónyúlásokat, ezúttal a gyűjtőfüzeteiben is használt háztetővel. A gépirat ugyancsak az Etnológiai Archívumban található, s érkezési dátumából ítélve (1941. júl. 1.) valószínű, maga Viski helyezte el a gyűjteményben. Vö. Viski 1941.

férjétől tanulta, aki viszont Székelykeresztúr vidékéről származott. Ugyanannak az adatközlőnek egy másik balladájáról a nyelvi-nyelvjárási sajátosságok alapján állapítja meg, hogy az is a férj útján kerülhetett át Tordára, a Székelyföldre pedig az Alföld felől érkezett. *Fehér László* balladája – olvashatjuk Viski Károly jegyzetében – „szintén Udvarhelyszékről kerülhetett ugyanazon úton. A *mekhállá, kimene, mekfördula* igealakokból következettünk erre. – Erdélybe annak idején persze »Magyarország«-ból került. A helyneveken kívül a következők is bizonyítják: *szegén legén, húgom, húgad, fójóshó* (=folyosó), *félkeresni, nyoszolyába, vasál* (=patkol); ezek ugyanis Erdélyben nem közönséges szók. A *mekszakaggyék, hánynyék* ices felszólító is odakünn ragadhatott a versbe, nyilván a kemény rímelés miatt azonban Erdélyben is megmaradt benne.” (Viski é. n. [1908] 1) *Fehér László* esetében tehát a nyelvész Viski szólalt meg, egy-két másik balladához viszont folklorisztikai szempontokat érvényesítve fűz megjegyzést. A *halálra táncoltatott leány* (Tollas Erzsé) balladájának szövegromlására egy várfalvi változat megfelelő helyének idézésével mutat rá, az erdélyi folklórban addig ismeretlen *Vadász és leánya* típusú ponyvaballadához fűzött magyarázatában pedig az összehasonlító folklorisztikát hívja segítségül. „Sajátosság alkotás – olvashatjuk a jegyzetben –. Az – *így mongya ő* – közbevetés megdöbbenően népietlen. Dallamának vége is idegenszerű, ha ugyan nem a vadászkiált hangjára akar emlékeztetni. Élve a gyanúperrel, mindjárt a följegyzés után boldogult Meltzl Hugo professzorhoz, az összehasonlító folklore nagymesteréhez folyamodtam. Diákos falusi ember alkotásának mondta, a lány szapora biztatgatásához, a vadász kötekedő húzódozásához hasonlóra azonban emlékezett a germán népköltés köréből. Erdélyi Pál dr.-nak pedig úgy rémlett – neki szintén megmutattam – hogy a Mátra vidékén hallotta. Erdélyből Etédről és Olasztelekről való változatait ismerem.” (Viski é. n. [1908] 2) A rövid kommentár arról árulkodik, hogy 1908-ra Viski Károly már otthonosan mozgott az alakuló-formálódó folklorisztika értékrendjében: érzékeli a szöveg nem népi eredetét, figyel a szöveghez társuló dallam sajátosságára, idegenszerűségére, fontosnak tartja a ballada földrajzi elterjedtségének ismeretét, mint ahogy azt is, hogy tágabb, nemzetközi összefüggésben is keresse a ballada helyét. Az pedig, hogy felfigyel a dallamokra, mi több, felmerült benne annak a gondolata, hogy a korábban, nyelvészeti céllal lejegyzett folklórszövegeknek meg kellene keresni a dallamát is, kétségtelenül arra vall, hogy Viski Károly ismerte és magáévá tette a folklorisztika korszerű követelményeit.

Viski Károly 1908 áprilisában még azzal a gondolattal küldte el közlésre a tordai betlehemes játékot, hogy előreláthatóan nem tudja pótolni a hiányzó dallamokat. Második, balladákat és dalokat tartalmazó küldeményének jegyzeteiben viszont arról olvashatunk, hogy „A balladák dallamait Bakóczi Károly székelyudvarhelyi tanár volt szíves lejegyezni. *Fehér László* szövegéhez – szokatlan, sőt, furcsa – Udvarhely megyében kerítettem dallamot, Olasztelekről. Nem akartam dallam nélkül hagyni, aztán meg nyilván erről a vidékről került Tordára *Szócs Mária*val egyképpen. – A *Tollas Erzs*i és *Anyám, de jó anyám...* dallamát magam énekeltem. Nemkülönben a *Jó reggelt ...* kezdetűét. Ennek azonban Farkas László etédi fiú éneke után odavaló változatát is lejegyeztük. A tordai változatnál csiszoltabb, hajlékonyabb valamicskével.” (Viski é. n. [1908] 2)

A tájékoztatás nemcsak tartalmánál fogva, de amiatt is fölöttébb meglepő, hogy a kézirat szövegeihez nem társul semmiféle kotta. Mégis ez a rövid utalás segített egyrészt ahhoz, hogy azonosítani tudtam néhány névtelen, keltezetlen kottalapot, mely Sebestyén Gyula hagyatékából került az Etnológiai Archívum állományába, másrészt érthető kontextusba tudtam helyezni Viski Károly három udvarhelyi tanítványának 1908. április 2-ről és április 27-ről datált néhány balladafeljegyzését. A gyűjtő és gyűjtési év feltüntetése nélküli kottalapokon egymás után sorjázik *Fehér László* olaszteleki, a *Jó reggelt te szép leány...* etédi és tordai, a *Tollas Erzs*i tordai és az *Anyám, de jó anyám...* kezdetű ballada tordai dallama – vagyis mindazok a dallamok, melyekre Viski Károly utalt idézett jegyzetében. A szövegektől különsodródott kottalapokon – melyeket ma Sebestyén Gyula gyűjtéseként tart nyilván az Etnológiai Archívum (Sebestyén é. n.) – a balladák szövegéből csupán az első versszak található meg. Így tehát az újonnan gyűjtött olaszteleki *Fejér László* és az etédi *Jó reggelt te szép leány...* kezdetű ballada töredék.

A diákgyűjtésekről első ránézésre lehetett tudni, hogy Viski Károly környezetéből származnak, hiszen mindeniket keltezte és aláírta maga Viski, s különben is, az ő ajándékaként kerültek az Etnológiai Archívumba (vö. Barthalis 1908, Kállay 1908, Molnár 1908). Az Erdővidékről, Székelysomborból és Miklósfalváról gyűjtött balladaszövegekről viszont nem lehetett tudni, hogy milyen körülmények között került sor feljegyzésükre. Tudott dolog, hogy Viski Károly rövid udvarhelyi tanársága idején – a diákok s néhány tanártársa bevonásával – néprajzi gyűjtemény létrehozását kezdeményezte. Elképzelhető tehát, hogy egyúttal folklórgyűjtésre is ráirányította a diákok figyelmét. Furcsának csak az tűnt, hogy a három diák mindegyike olyan balladákat

gyűjtött, amelyeknek tordai változatai Viski Károly gyűjtésében is megtalálhatók. E furcsa „egybeesésre” végül is Viski Károlynak az a mondata derített fényt, hogy „Fehér László szövegéhez [...] Udvarhely megyében kerítettem dallamot”. Vagyis tanítványai figyelmét tudatosan ráirányította bizonyos balladákra. A konkrét céllal, konkrét feladatra irányuló egyszeri gyűjtés eredményeképpen végül is gazdagabbak lettünk – még ha mostanig kéziratban lap pangtak is – *Fehér László* erdővidéki szövegével és olaszteleki dallamával, a *Vadász és leánya* típusú ponyvaballada erdővidéki és miklósfalvi szövegével és a Viski gyűjtötte etédi dallamával, *Szabó Vilma* székelyzsombori szövegével, valamint további három Udvarhely vidéki helyi büntényballadával.

Tanári pályájának udvarhelyi időszakában Viski Károly nemcsak a Tordán gyűjtött balladákhöz próbált dallamot keresni, de újabb balladagyűjtéséről is számot adhatunk. A *Székely határozók* című dolgozatához gyűjtve anyagot, 1909-ben Siklódon és Etéden tekintélyes mennyiségű népdalt és néhány balladát írt be gyűjtőfüzetébe. Siklódon jegyezte le a *Három árva* és *Farkas Márton* balladáját, valamint egy históriás éneket Szentháromság falu 1858-as pusztulásáról (Viski é. n. [1909]). Ismereteim szerint ezek voltak utolsó balladafeljegyzései. A népköltészet, a nép szellemi hagyományai iránti érdeklődés azonban tudományos pályáján végig elkísérte: a már említett nagyszalontai gyűjtése és *A magyarság néprajza* harmadik kötetének *Drámai hagyományok* fejezete bizonyoság erre. Balassa Iván szerint „mindig megőrzött folklórérdeklődésének gyökereit Herrmann kolozsvári előadásában kell keresnünk” (Balassa 1974: 189).

Összegezve az elmondottakat: Viski Károly és néhány diákja 1902–1909 között 18 balladatípus és epikus ének 26 változatát mentette meg a feledéstől, a balladáknak csaknem fele, tizenkettő Tordáról került elő, valamennyit Viski Károly gyűjtötte – új balladaföldrajzi területet fedezve fel a kutatás számára. A fennmaradó tizennégy balladát – kettő kivételével – Udvarhelyszék falvaiban rögzítették Viski Károly tanítványai, illetve maga a tanár. A kivételként emlegetett két balladát – *Bogár Imre* és *A megszólaló halott* balladáját – Viski Károly öccse, az akkor nyolcadik gimnazista Viski Jenő gyűjtötte 1904 augusztusában Hosszúfaluban.⁷

⁷ Levéltári kutatások alapján Keszeg Vilmos derítette ki, hogy Viski Károly és Jenő testvérek voltak. Ugyancsak ő tisztázta, hogy Viski Károly születési éve és napja nem 1883. április 14., ahogy több életrajzban is szerepel, hanem 1882. április 12. Mindezekről lásd bővebben Olosz 2011: 19, 21. Ezúttal is megköszönöm Keszeg Vilmosnak, hogy rendelkezésemre bocsátotta a Viski Károlyra és a Viski családra vonatkozó levéltári adatokat.

A gyűjtemény nagyobb részét új stílusú baleset- és bűntényballadák, illetve helyi balladák teszik ki, a régi stílusú klasszikus balladák szerényebb mértékben vannak jelen. Újdonsága a gyűjteménynek a *Vadász és leánya* típusú ponyvaballada négy változatának és dallamának a rögzítése. A Tordán és Udvarhely megyében gyűjtött négy variáns Vikár Béla 1902-ben feljegyzett zetelaki változatával együtt a ballada erdélyi előfordulásának első dokumentumai.

S ha már szóba került Vikár Béla neve, érdemes összevetni Viski Károly gyűjteményét az övével, mivel Vikár Béla is a 20. század elején gyűjtött Erdélyben – Udvarhely megyében és Kalotaszegen. Az összehasonlításba egyúttal érdemes bevonni a másik nagy századfordulói balladagyűjteményt, a Kanyaró Ferenc hagyatékát is, mely a kolozsvári unitárius kollégium diákjainak gyűjtéseit tartalmazza a 19. század utolsó és a 20. század első évtizedéből. A Viski-féle gyűjtemény kapcsolatba hozása Kanyaró Ferenc hagyatékával már csak azért is megérdemel egy kis kitérőt, merthogy a kolozsvári kollégiumi tanár ugyancsak Torda szülötte volt. De fontosnak véljük a futólagos összevetést azért is, mert az Erdély egész területéről összesereglett, Kolozsváron tanuló unitárius diákok tekintélyes mennyiségű népballadát szedtek össze az egykori Udvarhely-, Maros- és Háromszék unitárius falvaiból, s jószerevel ők fedezték fel Aranyosszék balladahagyományait is.

Az összevetés természetesen nem a három gyűjtemény minősítését célozza, hanem a Viski gyűjtötte balladák századfordulói – század eleji népszerűségére, gyakoriságára vagy éppen gyér előfordulására igyekszik rávilágítani. A csaknem napjainkig kéziratban és szétszórtan heverő Vikár-hagyaték⁸ és a feltárás folyamatában lévő Kanyaró-gyűjtemény⁹ azt bizonyítja, hogy bizonyos balladatípusok a századforduló táján igen népszerűek lehettek: szövegeiket – dallamaikat sok helyen, sokféle változatban találták meg a gyűjtők. Nem véletlen tehát, hogy Viski Károly nagyon is szórványos és esetleges tordai és Udvarhely megyei gyűjtése során is felszínre került *A halálraítélt húga*, *A megesett leány*, *A halálra táncoltatott*

⁸ Vikár Béla népzenei-népköltészeti gyűjtéseinek összesített kiadása 2009-ben jelent meg elektronikus adathordozón. Lásd Vikár–Sebő–Küllös 2009.

⁹ Kanyaró Ferenc hagyatékának feltárása százados késéssel csak a 20. század végén kezdődött el, s csak részben történt meg. Lásd Olosz 2003, 2008, Kanyaró–Rédiger–Olosz 2009.

leány, *A háromszoros magzatgyilkos, A három árva, A megszólaló halott* típusú ballada, vagy *Bogár Imre* balladájának egy változata.¹⁰

Az összehasonlításból az is kiderül, hogy a Viski Károly gyűjteményében megtalálható baleset- és bűntényballadák jobbára helyi balladaként kerültek feljegyzésre, amit utóéletük, pontosabban a későbbi feljegyzések/változatok hiánya bizonyít leginkább. Közülük csupán két bűntényballada – *A meggyilkolt legény (Farkas Márton)* és *Felesége gyilkosa (Gyula Bandi)* – kivétel, s mindkettő érdekes észrevételre ad lehetőséget. *Farkas Márton* balladáját Kanyaró tanítványai az egykori Marossszék és Maros-Torda megye településein találták meg, s keletkezésének történetéből ítélve e régió helyi balladája volt. Viski Károly siklódi változata az első bizonyítékok egyike, hogy a 20. század elején e balladát nagyobb földrajzi területen ismerték.¹¹ A feleségét meggyilkoló Gyula Bandi esetében az előbbinek éppen a fordítottját állapíthatjuk meg: a ballada a századforduló éveiben csak Tordán fordult elő: Viski Károly két tordai változata, Kanyaró ugyancsak Tordán gyűjtött egyetlen szövege arra enged következtetni, hogy a feltehetően Magyarországról „importált” ballada először Tordán vert gyökeret, a századforduló táján Tordától keletebbre/délebbre még ismeretlen volt.¹² Meglepő viszont, hogy a másik, jellegzetesen Torda környéki helyi bűntényballadával, Bajka Sándor históriájával (*Keresztanyja gyilkosa*) Viski Károly nem találkozott, holott a vele csaknem egykorú¹³ véres esemény balladai megfogalmazását Kanyaró tanítványai nemcsak Tordán és környékén, de már háromszéki és Maros-Torda megyei településeken is megtalálták. Ellenpontként viszont felemlíthetjük, hogy a *Vadász és leánya* típusú balladának, melynek szülővárosában és Udvarhely megyében Viski Károly négy változatát találta meg, s ez utóbbi régióban Vikár Béla is feljegyezte egy variánsát, Kanyaró Ferenc tanítványai egyetlen példányát sem rögzítették.¹⁴

¹⁰ Lásd a Függelékben közölt összehasonlító táblázatot.

¹¹ Egy évvel korábban, 1908-ban Bartók Béla egy gergyóújfalusi változatát közölte a balladának. Vö. Bartók 1908: 111–112.

¹² Természetesen mindig bele kell számítani a gyűjtés véletlenszerűségét, azt, hogy a gyűjtő kivel találkozik, kitől és mit gyűjt.

¹³ A gyilkosság 1883. február 21-én történt, a gyilkos kivégzésére 1883. november 17-én került sor. Vö. Keszeg 2004 II: 381.

¹⁴ Az előadás bővített változata, a Viski Károly és diákjai által gyűjtött balladák szövege és dallama megjelent a szerző 2011-ben kiadott kötetében. Vö. Olosz K. 2011. 9–70.

Források, szakirodalom

BALASSA Iván

1974 Bátky Zsigmond – Györffy István – Viski Károly munkássága a magyar néprajzban. *Ethnographia* LXXXV. (1) 187–192.

BARTHALIS Imre

1908 *Két ballada* [Fehér László, Jó reggelt te szép vadász] Kézirat. Budapest, Néprajzi Múzeum Etnológiai Archívuma, Jelzete EA 277.

BARTÓK Béla

1908 Székely balladák. I–II. *Ethnographia* XIX. (1) 43–52, (2) 105–115.

FILEP Antal

1979 Györffy István. In: ORTUTAY Gyula (főszerk.): *Magyar Néprajzi Lexikon* II. Akadémiai Kiadó, Budapest, 372–373.

KÁLLAY Károly

1908 *Szabó Vilma balladája*. Kézirat. Budapest, Néprajzi Múzeum Etnológiai Archívuma, Jelzete: EA 276.

KANYARÓ Ferenc – RÉDIGER Ödön – OLOSZ Katalin

2009 *Ne mondd, anyám, főd atkának. Dimény Mózesné Szabó Anna énekei. Szabéd, 1895–1896*. Rédiger Ödön gyűjtését Kanyaró Ferenc hagyatékából bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel közzéteszi Olosz Katalin. (Kriza Könyvtár) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár

KESZEG Vilmos

2004 *Aranyosszék népköltészete. Népi szövegek, kontextusok. (Monográfia)* I–II. Mentor Kiadó, Marosvásárhely

MOLNÁR Andor

1908 *Balladák*. Kézirat. Budapest, Néprajzi Múzeum Etnológiai Archívuma, Jelzete: EA 272.

OLOSZ Katalin

2003 Kanyaró Ferenc és az erdélyi magyar népballadakutatás. In: *Uő: Víz mentére elindultam. Tudománytörténeti, népismereti írások*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 31–45.2008 Háromszéki népballadák Kanyaró Ferenc hagyatékában. In: KINDA István (főszerk.): *Acta Siculica*. Székely Nemzeti Múzeum, Sepsiszentgyörgy, 581–599.2011 Viski Károly balladagyűjtései a huszadik század elején. In: *Uő: Fejezetek az erdélyi népballadagyűjtés múltjából*. (Kriza Könyvtár) Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 9–70.

SEBESTYÉN Gyula

é. n. *Népballada és népdal*. Kézirat. Budapest, Néprajzi Múzeum Etnológiai Archívuma, Jelzete: EA 10729.

SZABÓ T. Attila

1974 Viski Károly nyelvészeti, filológiai és művelődéstörténeti munkássága. *Ethnographia* LXXXV. (1) 158–164.

VIKÁR Béla – SEBŐ Ferenc – KÜLLŐS Imola

2009 *Vikár Béla népzenei és népköltési gyűjteménye*. I. munkafázis. Szöveg – hang – kép. Szerkesztette Sebő Ferenc. A szöveget gondozta, a jegyzeteket és a szómagyarázatokat írta Küllős Imola. DVD. A Hagyományok Háza, a Néprajzi Múzeum és a MTA Zenetudományi Intézet közös kiadványa, Budapest

VISKI Károly

1906 *A tordai nyelvjárás*. (Nyelvészeti Füzetek, 32.) Budapest,

1908 *Tordavidéki népköltés. I. Betlehemi vers*. Kézirat. Budapest, Néprajzi Múzeum Etnológiai Archívuma, Jelzete: EA 10620.

é. n. [1908] [Balladák, balladatöredékek, jegyzetek] Kézirat. Budapest Néprajzi Múzeum Etnológiai Archívuma, Jelzete: EA 3744.

1914 A szalontai nép nyelvéből. Hagyományok. *Magyar Nyelvőr* XLIII. (3) 126–132, (5) 212–218, (6) 263–266.

é. n. [1935] Drámai hagyományok. In: Uő (sajtó alá rendezte): *A magyarság néprajza III. A magyarság szellemi néprajza*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 327–371.

é. n. [1941] [Ballada, dal, betlehemes játék, táncszók, köszöntők, levél] Gépirat. Budapest, Néprajzi Múzeum Etnológiai Archívuma, Jelzete: EA 302.

FÜGGELÉK

1. VISKI KÁROLY ÉS DIÁKJAINAK BALLADAGYŰJTÉSE
1902 – 1909

Az alábbiakban a gyűjtés időrendjében felsoroljuk a balladákat, melyeket Visi Károly vagy valamelyik tanítványa jegyzett fel. A cím/kezdősor után zárójelben megadjuk a balladatípus megnevezését, a ballada kezdősorát, a gyűjtés helyét és idejét, a gyűjtő és az adatközlő nevét. Utána felsoroljuk az adott ballada (és másolatainak) lelőhelyét, esetleges közlésének helyét a következő rövidítések segítségével:

- EA 270 Dr. VISKI Károly: [Dalok, babonák, játék] Siklód, Kolozsvár, Torda. 1904. november, 1909. – Kézirat. Néprajzi Múzeum Etnológiai Archívuma, Budapest. Jelzete: EA 270.
- EA 272 MOLNÁR Andor: Balladák. (Miklósfalva, Udvarhely m., 1908. április 27.) – Kézirat. Néprajzi Múzeum Etnológiai Archívuma, Budapest. Jelzete: EA 272.
- EA 276 KÁLLAY Károly: *Szabó Vilma balladája*. (Székelysombor, Udvarhely m., 1908. április 2. – Kézirat. Néprajzi Múzeum Etnológiai Archívuma, Budapest. Jelzete: EA 276.
- EA 277 BARTALIS Imre: Két ballada. (Erdővidék, Udvarhely m., 1908. április 2.) 8 oldal. – Kézirat. Néprajzi Múzeum Etnológiai Archívuma, Budapest. Jelzete: EA 277.
- EA 302 VISKI Károly: [Ballada, dal, betlehemes játék, táncszók, köszöntők, levél. 1902-1904.]– Kézirat. Néprajzi Múzeum Etnológiai Archívuma, Budapest. Jelzete: EA 302.
- EA 3744 VISKI Károly: [Balladák, balladatöredékek. Jegyzetek. 1902-1903.] (Torda, Torda-Aranyos m.) 22 oldal. – Kézirat. Néprajzi Múzeum Etnológiai Archívuma, Budapest. Jelzete: EA 3744.
- EA 10226 VISKI Károly jegyzetfüzete. (Népköltési gyűjtés és a Székely határozók-hoz való jegyzetek. Székelyföld, é. n.) – Kézirat. Néprajzi Múzeum Etnológiai Archívuma, Budapest. Jelzete: EA 10226.
- EA 10228 Dr. VISKI Károly: *Jegyzetfüzet*. Népköltési gyűjtés (ballada, dal, betlehemes, táncszó, levél) 46 oldal. (Várfalva, Torda, Torda-Aranyos m.) Kézirat. Néprajzi Múzeum Etnológiai Archívuma, Budapest. Jelzete: EA 10228.
- EA 10729 SEBESTYÉN Gyula: Népballada és népdal. (Olasztelek, Etéd, Udvarhely m.; Torda, Torda-Aranyos m., é. n.) 3 oldal – Kézirat. Néprajzi Múzeum Etnológiai Archívuma, Budapest. Jelzete: EA 10729.

Az évszámok elé tett csillag (*) azt jelzi, hogy az adat feltételezett vagy kikövetkeztetett, a „g. o. t.” vagy „o. t.” betűcsoport a „gimnáziumi osztályos tanuló” vagy „osztályos tanuló” rövidítése.

1. **Német János története** (A meggyilkolt legény) – Kezdősor: Német János mit gondoltál
Torda, 1902. december
Gyűjtő Viski Károly. *Adatközlő*: egy bágyoni születésű, Tordán szolgáló menyecske.
EA 10228: 1. lap
EA 3744: 1. sz. 3–4 hasáb
EA 302: 3. lap
KESZEG 2004 I: 262–263, 32. sz. II: 380.
2. **Szabó Vilma** (Háromszoros magzatgyilkos) – Kezdősor: Szabó Vilma kiment a szőlőbe
Torda, 1902. december
Gyűjtő: Viski Károly. *Adatközlő*: egy bágyoni születésű, Tordán szolgáló menyecske.
EA 10228: 2–3. lap
EA 3744: 2. sz. 5. hasáb
EA 302: 4. lap
KESZEG 2004 I: 245, 8. sz.; II: 376.
3. **Verje meg az isten** (kezdősor) (A megesezt leány)
Torda, 1902. december
Gyűjtő: Viski Károly. *Adatközlő*: egy bágyoni születésű, Tordán szolgáló menyecske (Biri)
EA 10228: 3–4. lap
EA 3744: 3. sz. 6–7. hasáb
EA 302: 5–6. lap
KESZEG 2004 I: 242–243, 4. sz.; II: 374–375.
4. **Elégett a cserébeli határ** (kezdősor) (Megégett a cserény)
Torda, 1902.
Gyűjtő: Viski Károly. *Adatközlő*: nincs
EA 302: 19. lap, 34. sz.
5. **[Gyula Bandi]** (Felesége gyilkosa) – Kezdősor: Itt a Tisza lefolytábo egy város
Torda, 1902–1903.
Gyűjtő: Viski Károly. *Adatközlő*: B. E. (Barók Eszter?)
EA 10228: 17. lap
EA 302: 17. lap, 30a.

- 6. [Gyula Bandi]** (Felesége gyilkosa) Kezdősor: Tisza-Duna lefolytába egy város Torda, 1902-1903.
Gyűjtő: Viski Károly. *Adatközlő:* B. J. [Birs József?]
 EA 10228: 17. lap
- 7. Szőcs Mária** (A meggyilkolt feleség) – Kezdősor: Magyarosba vót lakásom Torda, 1903. február
Gyűjtő: Viski Károly. *Adatközlő:* özv. Dulló Józsefné Barók Eszter 40 éves asszony
 EA 10228: 10–11. lap
 EA 3744: 5. sz. 9–10. hasáb
 EA 302: 12. lap, 22. sz.
 KESZEG 2004 I: 249–250, 14. sz.; II: 377.
- 8. Fehér László** (A halálraítélt húga) – Kezdősor: Lovat lopott Fehér László Torda, 1903. február
Gyűjtő: Viski Károly. *Adatközlő:* özv. Dulló Józsefné Barók Eszter 40 éves asszony
 EA 10228: 11–13. lap
 EA 3744: 6. sz. 11–14. hasáb
 EA 302: 13–14. lap, 23. sz.
 KESZEG 2004 I: 240–242, 3. sz.; II: 374.
- 9. Tollas Erzsébet** (A halálra táncoltatott leány) – Kezdősor: Jó estét, jó estét, Tollasiné asszanság Torda, 1903. február
Gyűjtő: Viski Károly. *Adatközlő:* özv. Dulló Józsefné Barók Eszter 40 éves asszony
 EA 10228: 14–15. lap (Az itt található szöveg bővebb, mint az EA 3744-ben lévő)
 EA 3744: 7. sz. 15–16. hasáb
 EA 302: 15. lap, 25. sz.
 EA 270: 46. sz. külön kottalapon a ballada első strófája kottával, h. n.
 EA 10729: 3. lap – A ballada első strófája kottával. A dallamot Viski Károly éneklése után lekottázta Bakóczi Károly székelyudvarhelyi tanár. Vö. Viski Károly jegyzete in: EA 3744: 2. lap
 KESZEG 2004 I: 244–245, 7. sz.; II: 375–376.
- 10. Töredék** (A megesezt leány) – Kezdősor: Anyám, anyám, /Csak azt engedgye meg Torda, 1903. március
Gyűjtő: Viski Károly. *Adatközlő:* Birs József 20 éves legény
 EA 10228: 5. lap
 EA 3744: 4. sz. 8. hasáb

EA 302: 7. lap, 4. sz.

EA 270: 47. sz, külön kottalapon a töredék első négy sora kottával, h. n.

EA 10729: 3. – A töredék első négy sora kottával. A dallamot Viski Károly éneklése után lekottázta Bakóczy Károly székelyudvarhelyi tanár. Vö. Viski Károly jegyzete in: EA 3744: 2. lap

11. A tórdai kórház előtt homokos (kezdősor) (Kórházban)

Torda, 1903. március

Gyűjtő: Viski Károly. *Adatközlő:* Birs József 20 éves legény

EA 10228: 21. lap

EA 3744: 12. sz. 21–22. hasáb

KESZEG 2004 I: 263, 33. sz.; II: 380.

12. Jó reggelt te szép kis lány (kezdősor) (Vadász és leánya)

Torda, 1903. július

Gyűjtő: Viski Károly. *Adatközlő:* egy tordatúri, Tordán szolgáló 18–20 éves cselédleány

EA 10228: 40–41. lap

EA 3744: 8. sz. 17–18. hasáb

EA 302: 34–35. lap, 89. sz.

EA 10729: 2. – A ballada első strófája kottával. A dallamot Viski Károly éneklése után lekottázta Bakóczy Károly székelyudvarhelyi tanár. Vö. Viski Károly jegyzete in: EA 3744: 2. lap

KESZEG 2004 I: 259–260, 27. sz.; II: 378–379.

13. Megöltek egy legényt (kezdősor) (A megszólaló halott)

Hosszúfalu, Brassó m., 1904. augusztus 14.

Gyűjtő: Viski Jenő VIII. g. o. t. *Adatközlő:* nincs

EA 10228: 11a–11b (külön lapon gépírással)

EA 302: 37–38. lap

14. Bogár Imre (betyárballada) – Kezdősor: Zavaros a Tisza

Hosszúfalu, Brassó m., 1904. augusztus 14.

Gyűjtő: Viski Jenő VIII. g. o. t. *Adatközlő:* nincs

EA 10228: 11b (betoldott, gépírással)

EA 302: 1–2. lap, 1. sz.

15. Fehér László balladája (A halálraítélt hűga) – Kezdősor: Fehér László lovat lopott

Erdővidék, „talán Bibarcfalva”, Udvarhely m., 1908. április 2.

Gyűjtő: Barthalis Imre. *Adatközlő:* nincs

EA 277: 1–4. lap

- 16. Jó reggelt te szép vadász** (Kezdősor) (Vadász és leánya)
Erdővidék, Udvarhely m., 1908. április 2.
Gyűjtő: Barthalis Imre. *Adatközlő*: nincs
EA 277: 5–8. lap
- 17. Szabó Vilma balladája** (Háromszoros magzatgyilkos) – Kezdősor: Szabó Vilma kiment az erdőbe
Székelyzsombor, Udvarhely m., 1908. április 2.
Gyűjtő: Kállay Károly III. g. o. t. *Adatközlő*: nincs.
EA 276.
- 18. Miklós Mária** (Magzatgyilkos leányanya) – Kezdősor: Zúg az erdő, ropog a fa
Miklósfalva, Udvarhely m., 1908. április 27.
Gyűjtő: Molnár Andor VI. o. t. *Adatközlő*: nincs
EA 272: 1. lap. I. sz.
- 19. Molnár Dénes** (Gyilkos legények) – Kezdősor: Tudod babám, hogy Fülébe mi történt
Miklósfalva, Udvarhely m., 1908. április 27.
Gyűjtő: Molnár Andor VI. o. t. *Adatközlő*: nincs
EA 272: 1. lap, II. sz.
- 20. A rákosi határszélen** (kezdősor) (Öngyilkos anyagilkos)
Miklósfalva, Udvarhely m., 1908. április 27.
Gyűjtő: Molnár Andor VI. o. t. *Adatközlő*: nincs
EA 272: 1–2. lap, III. sz.
- 21. Jó reggelt te barna lány** (Vadász és leánya) – Kezdősor: Jó reggelt te szép vadász
Miklósfalva, Udvarhely m., 1908. április 27.
Gyűjtő: Molnár Andor VI. o. t. *Adatközlő*: nincs.
EA 272: 2–3. lap, IV. sz.
- 22. Fehér László** (A halálraítélt húga) – Kezdősor: Fehér László lovat lopott
Olasztelek, Udvarhely m., *1908
Gyűjtő: Viski Károly. *Adatközlő*: nincs
EA 10729: 1. lap – A ballada első strófája kottával. A dallamot Bakóczy Károly székelyudvarhelyi tanár kottázta le. Vö. Viski jegyzete in: EA 3744: 2. lap
- 23. Jó reggelt te szép leány** (Kezdősor) (Vadász és leánya)
Etéd, Udvarhely m., *1908
Gyűjtő: Viski Károly. *Adatközlő*: Farkas László etédi fiú
EA 10729: 1. lap – A ballada első strófája kottával. A dallamot Bakóczy Károly székelyudvarhelyi tanár kottázta le. Vö. Viski Károly jegyzete in: EA 3744: 2. lap

24. [Szentháromság pusztulása 1858-ban] (históriás ének) – Kezdősor:

Tovább keblem nem birhattya

Siklód, Udvarhely m., 1909.

Gyűjtő: Viski Károly. *Adatközlő:* nincs

EA 270: 2–3. lap, 3. sz.

EA 10226: 7. lap (h. n., é. n.)

25. Három árva – Kezdősor: Elindula három árva

Siklód, Udvarhely m., 1909.

Gyűjtő: Viski Károly. *Adatközlő:* nincs

EA 270: 3. lap, 5. sz.

EA 10226: ? lap (h. n., é. n.)

26. [Farkas Márton] (A meggyilkolt legény) Kezdősor: Éva mőkcsata Ádámot

Siklód, Udvarhely m., 1909.

Gyűjtő: Viski Károly. *Adatközlő:* nincs

EA 270: 10. lap, 20. sz.

EA 10226: 12–13. lap (h. n., é. n.)

2. ÖSSZEHASONLÍTÓ TÁBLÁZAT
VISKI KÁROLY, KANYARÓ FERENC ÉS VIKÁR BÉLA
ERDÉLYI BALLADAGYŰJTÉSÉRŐL¹⁵

Balladatípus	Viski Károly	Kanyaró Ferenc	Vikár Béla
A halálraítélt húga (<i>Fehér László</i>)	Torda Erdővidék Olasztelek	Sepsiszentgyörgy Kolozsvár H. n.	Siménfalva Rugonfalva Zentelke Firtosmartonos/ Székelyudvarhely
A megesett leány (Verje meg az isten...)	Torda – Bágyon Torda (töredék)	Bágyon Kolozsvár Kolozsvár–Csík Sepsikőröspatak Marosvásárhely Szentgerice Szabéd Backamadaras Szombatfalva Tarcsafalva Tordátfalva Etéd Fejér Nyikó mente Gyergyóremete– Kolozsvár H. n.	Mikháza Szováta Lengyelfalva Énlaka Rugonfalva Siklód Szentábrahám Kolozs Kolozsvár–Magyarvalkó Zetelaka
A halálra táncoltatott leány (<i>Tollas Erzsé</i>)	Torda	Sepsikőröspatak Homoródszentpál Etéd–Keresztúr Nyáradandrásfalva Marosvásárhely Kolozsvár Marosvásárhely Zilah–Kolozsborsa H. n.	Zentelke Mikháza Nagykede Énlaka Bethlenfalva Zetelaka Csíkszentsimon

¹⁵ A táblázat csak azokat a balladákat/balladatípusokat tartalmazza, amelyeknek változata megtalálható Viski Károly gyűjteményében. (Ezért került külön táblázatba a Bajka Sándorról szóló helyi ballada, melyet Viski Károly nem jegyzett fel.)

Balladatípus	Viski Károly	Kanyaró Ferenc	Vikár Béla
Háromszoros magzatgyilkos (<i>Szabó Vilma</i>)	Torda–Bágyon Székelyzsombor	Sinfalva Alsórákos Alsóbencéd Székelykeresztúr Nyárádselye Szentgerice Marosszék Marosvásárhely Sárosmagyarberkesz H. n.	Nagykede Korond Rugonfalva Lengyelfalva Lövete Pütkeréc Zentelke Kalotaszentkirály
Három árva (Elindula három árva ...)	Siklód	Árkos	Siklód, 1902 Lengyelfalva Kénos, Atyha, Szováta–Deményháza Kadicsfalva Felsőboldogasszonyfalva Bögöz, Fenyéd Máréfalva Rugonfalva Oroszhegy, Énlaka Berthlenfalva Csíkszentsimon Székelyudvarhely Martonos
Vadász és leánya (Jó reggelt te szép kis lány...)	Torda – Tordatúr Erdővidék Miklósfalva Etéd		Zetelaka, 1902
A megszólaló halott (Mégöltek egy legényt ...)	Hosszúfalu	Tordatúr Torockó Szabéd – 4 változat Székelykál Marosvásárhely Gernyeszeg Nyárádselye Tordátfalva Alsósíménfalva Székelykeresztúr Alsórákos Bölön Sepsikőrőspatak H. n.	Pütkeréc Zentelke Firtosváraalja Kápolnásoláhfalu Zetelaka Korond Szentábrahám Homoródalmás

Balladatípus	Viski Károly	Kanyaró Ferenc	Vikár Béla
Bogár Imre (Zavaros a Tisza...)	Hosszúfalva	Tordatúr Torockó Szentgerice Nagyvernye Alsóbencéd H. n.	Türkös Felsőboldogasszonyfalva Rugonfalva Zetelaka Medesér Bözöd–Szováta Lengyelfalva
Megégett a cserény (Elégett a cserébeli határ...)	Torda	Tordátfalva Nagyajta Szeben	
A meggyilkolt legény (<i>Német János</i>)	Torda – Bágyon		
A meggyilkolt legény (<i>Farkas Márton</i>)	Siklód	Szentgerice Marosvásárhely Dicsőszentmárton Ádámos H. n.	
Felesége gyilkosa (<i>Gyula Bandi</i>)	Torda Torda	Torda	
A meggyilkolt feleség (<i>Szőcs Mária</i>)	Torda		
Magzatgyilkos leányanya (<i>Miklós Mária</i>)	Miklósfalva		
Gyilkos legények (<i>Molnár Dénes</i>)	Miklósfalva		
Öngyilkos anyagykos (A rákosi határszélen...)	Miklósfalva		
Kórházban (A tórdai kórház előtt homokos...)	Torda		
Históriás ének (Tovább keblem nem bírhattya...)	Siklód		

Balladatípus	Viski Károly	Kanyaró Ferenc	Vikár Béla
Keresztanyja gyilkosa (<i>Bajka Sándor</i>)		Torda Tordatúr Bágyon Várfalva Aranyosszék Kercsed Sepsikőröspatak Laborfalva Nyárádselye	

